

گروه مطالعات هنر و زیبایی‌شناسی

حسین نخعی

رتبه: برگزیده دوم بخش جوان

تحصیلات: کارشناسی ارشد

عنوان اثر: مسجد جامع ورامین، بازشناسی روند شکل‌گیری و سیر تحول

قالب اثر: کتاب

درباره پژوهشگر

حسین نخعی در سال ۱۳۶۸ در اراک متولد شد. او دارای مدرک کارشناسی مهندسی معماری از دانشگاه تهران و کارشناسی ارشد از دانشگاه شهید بهشتی است. وی در سال ۱۳۹۳ از پایان‌نامه کارشناسی ارشد خود با عنوان «بازشناسی روند شکل‌گیری و تحول مسجد جامع ورامین» با درجه عالی دفاع کرد. در کارنامه پژوهشی او همکاری با بنیاد دایره‌المعارف اسلامی، دانشنامه تاریخ معماری و شهرسازی ایران و مرکز اسناد و تحقیقات دانشکده معماری شهید بهشتی به چشم می‌خورد. نخعی علاوه بر نگارش مدخل‌های «برج علاءالدین» ورامین و «برج طغرل» شهر ری در دانشنامه جهان اسلام، در سال ۱۳۹۸ کتاب «مسجد جامع ورامین، بازشناسی روند شکل‌گیری و سیر تحول» را که برگرفته از پایان‌نامه کارشناسی ارشد خود بود، با دو تقریظ از مهندس کامبیز حاجی قاسمی و خانم دکتر هابده لاله منتشر کرد.

چکیده اثر

مسجد جامع ورامین یکی از آثار مهم باقیمانده از اواخر دوره ایلخانان است. بنا پس از دست‌کم سه مرتبه کاوش و چندین مرحله مرمت از سال ۱۳۱۶ شمسی، در حال حاضر به صورت تکمیل‌شده در مرکز شهر ورامین برجاست. تصاویر پیش از تعمیرات، اما، بنا را در وضعیت مخروبه در خارج از بافت شهر نشان می‌دهد، به طوری‌که تقریباً اثری از نیمه غربی آن نبوده است؛ موضوعی که پرسش‌هایی را در مورد صورت اصل بنا و سیر تحولات آن مطرح می‌کند.

پژوهش حاضر با مطالعه دقیق صورت بنا و نیز داده‌های مکتوب، منابع تصویری و شواهد باستان‌شناسی در بستر تاریخ شهر ورامین، زمینه‌های ساخت این بنای فاخر را در سده هشتم توضیح می‌دهد و تحلیلی از روند ساخت تا ویرانی آن عرضه می‌کند. با توجه به کتیبه‌های تاریخ‌دار، شناسایی و تحلیل اقداماتی که در سده‌های هشتم و نهم انجام شده از قسمت‌های اصلی این پژوهش است. همچنین طی این مطالعه، صورت اصیل بنا که در زمان ویرانی و طی بازسازی‌ها مخدوش شده بود بازشناسی و بخش‌هایی از آن بازسازی تصویری شده است.

نتایج این تحقیق گواه آن است که ساخت مسجد جامع ورامین در اواخر دوره ایلخانان ناتمام مانده و در سده نهم تنها تزئینات گنبدخانه و ایوان جنوبی تکمیل شده است. پس از سده نهم به واسطه افول جایگاه ورامین اقدام دیگری در سایر قسمت‌های ناتمام بنا صورت نگرفته و بنا به تدریج به مخروبه تبدیل شده است. همچنین یافته‌های این پژوهش راه را برای فهم بهتر عبارت‌های کتیبه‌ها، شناسایی اجزای مختلف بنا و روند احتمالی ساخت آن می‌گشاید.

